

коли буде усвідомлюватися студентами як необхідний елемент власного розвитку.

Література

1. Бугрименко А.Г. Внутренняя и внешняя мотивация у студентов педагогического вуза // Психология в вузе. – 2006. – №3.
2. Занюк С.С. Психология мотивации: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
3. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М., 1990.
4. Терещенко Н.М. Формування у підлітків готовності до самоосвіти в умовах модульного навчання: Автореф.дис... канд.пед.наук: 13.00.04. / Інститут педагогіки АПН України. – К., 2000.
5. Шимко І.М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів: Автореф. дис... канд.пед.наук: 13.00.04. / Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
6. Шукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.

Г.М.Романова

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Статья посвящена проблеме подготовки преподавателей высшей школы к применению кредитно-модульной системы обучения. Анализируются особенности кредитно-модульной системы, условия ее эффективной реализации. Обосновывается целесообразность тренинговых форм подготовки преподавателей в рамках данной системы, приводятся соответствующие экспериментальные данные.

The article is dedicated to the issue of training teachers of higher educational institutions for application of the credit-module system of instruction. The peculiarities of the credit-module system are analyzed, as well as conditions of its effective realization. The expediency is substantiated of training teachers for application of the

mentioned system, relevant experimental data are given.

У сучасних умовах розвитку вищої освіти України провідного значення набуває кредитно-модульна система навчання. Ця система втілює ідеї Болонської декларації і є моделлю організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). Принцип модульності визначає підхід до організації оволодіння студентом змістовими модулями і проявляється через специфічну для модульного навчання організацію методів й прийомів навчально-виховних заходів, основним змістом яких є активна самостійно-творча пізнавальна діяльність студента. Важливим напрямом у забезпеченні ефективної реалізації кредитно-модульної системи є підготовка викладачів, які мають проектувати освітнє та навчальне середовище із залученням сучасних інформаційних, комп'ютерних та педагогічних технологій, використовувати в організації навчального процесу вищих навчальних закладів методи і форми навчання, які є характерними для європейської зони освіти.

Проблемам сучасної підготовки викладачів вищої школи присвячені роботи Н.В.Басової, З.Ф.Єсарьової, В.А.Семиченко, С.О.Сисоєвої, В.О.Якуніна та ін. Разом з цим порівняно з середньою школою в цій галузі існує багато невирішених питань. Зокрема, треба зазначити, що значна кількість викладачів вищої школи не має спеціальної педагогічної освіти, а також, що становлення професіоналізму викладача, розвиток педагогічної творчості, здатність до створення власних навчальних технологій відбувається в процесі практичної викладацької діяльності, і це зумовлює необхідність спеціальних досліджень. Отже, тема статті є актуальною, а її мета – проаналізувати умови ефективної реалізації кредитно-модульної системи та визначити особливості підготовки викладачів до її застосування.

Кредитно-модульну систему можна розглядати як педагогічну технологію, що відображає цілі профільної підготовки і має ґрунтуватися на урахуванні певних педагогічних та психологічних умов. Технологія модульного навчання розпочала своє існування і набула великої популярності у навчальних закладах США і Західної Європи на початку 60-років як альтернатива традиційному навчання. Модульне навчання

базується на провідному понятті теорії поетапного формування розумових дій – орієнтовній основі діяльності.

Чіткість і певна логіка дій студента, постійне підкріплення своїх дій на основі самоконтролю, індивідуалізований темп навчально-пізнавальної діяльності прийшли до модульного навчання із програмованого навчання. Кібернетичний підхід збагатив модульне навчання ідеєю гнучкого управління діяльністю студентів, що переходить до самоуправління. Сутність модульного навчання полягає в тому, що студент самостійно або за певною допомогою викладача досягає конкретних цілей навчальної пізнавальної діяльності у процесі роботи з модулем.

Модуль – це цільовий функціональний вузол, у якому навчальний зміст і технологія оволодіння ним поєднані у систему високого рівня цілісності. У сучасній термінології прийнято застосовувати поняття модулю як задокументованої завершеної частини освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу, та змістового модулю як системи навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові. Модуль, як правило, має такі складові:

- цільовий план дій;
- банк інформації;
- методичне керівництво досягненням дидактичних цілей.

Модуль може мати різну структуру. Так, наприклад, модульна система навчання, що застосовується у шотландських школах, представлена модулями, котрі складаються з таких елементів: ціль (загальна чи спеціальна), вхідний рівень, заплановані результати навчання (знання, уміння, елементи поведінки), зміст (контекст, методи і форми навчання, процедури оцінки).

Узагальнюючи різні точки зору, можна визначити такі відмінності модульного навчання від інших технологій.

По-перше, зміст навчання представлений у вигляді завершених самостійних комплексів, його засвоєння має відбуватися відповідно до цілі навчання. Дидактична ціль формулюється для тих, хто навчається, і зазначає не тільки обсяг навчального змісту, але й рівень його засвоєння. Крім того, кожний

студент отримує від педагога у письмовій формі поради: як краще діяти, де знайти потрібний навчальний матеріал тощо.

По-друге, модульне навчання передбачає зміну форм спілкування викладача зі студентами. Він спілкується з ними як через модулі, так і безпосередньо – з кожним студентом індивідуально. Стосунки між викладачами та студентами стають більш паритетними.

По-третє, кожний студент працює більшу частину часу самостійно, вчиться цілепокладанню, плануванню, організації, контролю і оцінюванню своєї діяльності. Таким чином, кожний може визначити рівень своїх знань, побачити прогалини у знаннях та вміннях. Безумовно, викладач також управляє навчально-пізнавальною діяльністю студентів через модулі і безпосередньо, але це більш м'яке, а головне, суто цілеспрямоване управління. Таке управління передбачає наявність у викладача певних педагогічних вмінь.

Для ефективної реалізації кредитно-модульної системи викладач має володіти такими вміннями, як проектувальні, гностичні, комунікативні, організаторські, контролю та корекції.

Проектування педагогічного процесу – це цілеспрямоване творче попереднє визначення і конструювання програми спільної діяльності суб'єктів та її подальшої реалізації. Отже, проектувальні вміння передбачають здатність ставити навчальні цілі, намічати, окреслювати план дій, конструювати, планувати, та здійснювати задум, намір. На думку багатьох дослідників найкращими викладачами стають ті, хто гарно уявляє кінцеві цілі навчання, підпорядковує відповідно до них найближчі цілі та відповідно будує свою діяльність.

Гностичні вміння полягають у вивченні індивідуальних особливостей тих, хто навчається, аналізі процесу та результатів власної праці й досвіду інших викладачів, накопиченні знань з власного предмету, дослідженні змісту й способів впливу на студентів. Викладач має вміти здійснювати діагностичну функцію у навчанні, що передбачає вивчення і урахування умов навчання, зокрема індивідуально-психологічних та соціально-психологічних особливостей студентів. Без діагностики або моніторингу неможливо правильно поставити мету. Головна мета діагностики – отримати чітке уявлення про причини, які будуть допомагати чи

заважати досягненню намічених результатів. У процесі діагностики зберігається вся можлива інформація про реальні можливості викладачів та студентів, рівень їх попередньої підготовки, умови здійснення діяльності тощо. Методами діагностики є спостереження, опитування (анкетування, тестування, бесіда, інтерв'ю), експертна оцінка, експеримент. Відповідно до результатів діагностики здійснюється корекція виділених завдань. Загальна схема діагностичної процедури включає до себе наступні основні моменти:

- визначення проблем за їх емпіричними ознаками на основі огляду інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище;
- фіксація рівневих параметрів результатів та порівняння їх із нормами роботи;
- формування попередньої діагностичної гіпотези на основі первинної класифікації та обробки отриманої інформації;
- пошук зовнішніх та внутрішніх причин, що викликали проблеми та відхилення у результатах на основі збору додаткової інформації;
- визначення остаточного діагнозу та його завершальна інтерпретація [3, с. 53].

Багато досліджень свідчать про те, що педагогічна майстерність розпочинається зі знання навчального предмету. Це має прояв у володінні повним обсягом навчального матеріалу з курсу, знаннях з історії й сучасного розвитку науки, розкриті внутрішніх та міжпредметних зв'язків, здатності до вільної перекомпозиції навчального курсу за необхідністю, постійному оновленні змісту навчального курсу тощо. Гностичні вміння включають аналіз, систематизацію, узагальнення, класифікацію, структурування тих явищ, що підлягають дослідженню. Їх розвиток залежить від потреби викладача до самоосвіти й самовдосконалення своєї педагогічної майстерності і певних дослідницьких навичок. Педагогічна майстерність й творчість викладачів значною мірою залежить від характеру взаємодії педагогічної діяльності з науковою. Найсприятливішою умовою для професійного зростання як у науковій, так і у педагогічній діяльності є їх сполучення [3, с. 298-299].

Комунікативні вміння забезпечують встановлення конструктивної взаємодії зі студентами. Досягнення високих рівнів

спілкування залежить від таких механізмів, як ідентифікація, емпатія, рефлексія. При ідентифікації стан іншої людини визначається на основі раціональної інтерпретації, тоді як при емпатії такою основою є співпереживання, співчуття. Рефлексія полягає у здатності викладача поглянути на себе очима студентів. Якщо для традиційного навчання характерною є схема “викладач говорить, студенти слухають”, то в умовах кредитно-модульної системи особливого значення набуває діалог між студентами і викладачами. Вміння викладача вислухати, дати слушну пораду, проконсультувати студентів має сприяти ефективності їх самостійної пізнавальної діяльності.

При реалізації кредитно-модульної системи навчання особливого значення набувають організаторські вміння викладача, оскільки він вже не є транслятором наукових знань, а виступає організатором засвоєння соціально-історичного досвіду студентами. Організація є способом співвіднесення і зв'язку елементів системи та їх цілісної інтеграції. Організаційна діяльність викладача є багатофункціональною і передбачає, зокрема, співвіднесення навчальної інформації з навчальними цілями, узгодження за змістом, часом, послідовністю організаційних форм й методів навчання, координацію дій всіх учасників навчального процесу.

Основою якісного управління навчанням є зворотний зв'язок. Тільки спираючись на нього, можна знайти раціональне співвідношення педагогічного управління та самоуправління з боку студентів. Оперативний зворотний зв'язок сприяє сучасному введенню заходів, котрі надають педагогічній взаємодії необхідної гнучкості. Контроль дозволяє визначити не лише досягнення тих, хто навчається, але й виявити причини невдач, помилок. Результати контролю можуть бути покладені як у майбутні дії самого студента щодо вдосконалення вивчення матеріалу дисципліни, так і викладача щодо поліпшення процесу викладання та контролю знань. Отже, корекція – це не лише виправлення помилок, але й творчий пошук оптимальних шляхів вирішення поставлених завдань та підготовка до подальшої діяльності.

Опитування викладачів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (КНЕУ), що було проведено на початку тренінг-курсу “Сучасні методи

навчання” у 2005-2006 навчальному році, показало, що у зв’язку з застосуванням кредитно-модульної системи існує певне коло педагогічних проблем (табл. 1).

Таблиця 1

Актуальні проблеми застосування кредитно-модульної системи навчання

Ранг за кількістю відповідей	Педагогічні проблеми
1	Мотивування студентів до самостійної пізнавальної діяльності
2	Застосування активних методів навчання
3	Урахування індивідуальних особливостей студентів
4	Зміна ролі лекції
5	Забезпечення об’єктивного контролю знань
6	Саморегуляція викладача
7	Створення наочно-методичного забезпечення
8	Комунікативні аспекти (індивідуально-консультативна робота, взаємодія на заняттях)
9	Зменшення кількості аудиторних занять
10	Запобігання несамостійності студентів, що має прояв у списуванні

Бачимо, що в цілому названі проблеми відображають необхідність тих вмінь, що були розглянуті вище. З метою їх цілеспрямованого формування у КНЕУ з 2006 року запроваджено тренінг-курс “Формування психолого-педагогічної компетентності викладачів” (авторський колектив у складі 23 осіб, серед яких Л.О.Савенкова, М.В.Артюшина, Г.М.Романова). Основною формою навчання обрано тренінгову форму як таку, що найбільшою мірою відповідає особливостям особистісно орієнтованої підготовки викладачів на гуманістичних засадах. Далі наведемо тематичний план цього тренінг-курсу (табл. 2).

Таблиця 2

Тематичний план тренінг-курсу “Формування психолого-педагогічної компетентності викладачів”

Блоки тем, теми	Год.
1. Вступ до тренінг-курсу	4
Проектувальні вміння	
2. Готовність викладача до інноваційної діяльності	4
3. Проектування та цілепокладання у діяльності викладача	4
4. Управління проектною діяльністю студентів	4
Діагностичні вміння	
5. Діагностування здатності студентів до навчання	4
6. Дослідження та урахування в навчанні психологічних особливостей студентів	4
7. Стили викладацької діяльності	4
8. Міжособистісні стосунки та мікроклімат у групі в освітній організації як необхідні умови ефективної викладацької діяльності	4
Гностичні вміння	
9. Розробка та використання навчальних текстів як засіб активізації навчальної діяльності	4
10. Застосування навчальних ситуацій, кейсів	4
11. Диференційований підхід до СРС	4
12. Мотивація навчальної діяльності студентів	4
13. Забезпечення творчого рівня засвоєння знань на основі застосування інтелект-карт	4
14. Вибір методів навчання та розробка власних навчальних технологій	4
Комунікативні вміння	
15. Комунікативна компетентність викладача	4
16. Забезпечення вербальної та невербальної комунікації	4
17. Розвиток та вдосконалення інтерактивних здібностей	4
18. Асертивна поведінка та емпатія у викладацькій діяльності	4
Організаторські вміння	
19. Самоуправління у діяльності викладача	4
20. Організація СРС	
21. Організація індивідуально-консультативної роботи зі студентами	4

Блоки тем, теми	Год.
22. Розвиток вмінь співробітництва та кооперації у навчанні	4
23. Організація навчально-професійних тренінгів	4
24. Організація роботи з великими аудиторіями студентів	4
Зворотний зв'язок та корекційні вміння	
25. Адекватна самооцінка викладача як основа успішної взаємодії з оточуючими	4
26. Забезпечення ефективного оцінювання у навчанні. Інтерактивний зворотний зв'язок та корекція результатів навчання	8
Дослідницькі вміння	
27. Розвиток аналітичних здібностей викладачів та їх здатності до дослідницької діяльності	4
28. Презентація проектів слухачів	4
Всього:	116

Треба зазначити, що деякі блоки вмінь у першому варіанті тематичного плану у зв'язку з їх великим змістовим та методичним навантаженням були переструктуровані. Так великий комплекс гностичних вмінь представлений у трьох блоках: діагностичному, гностичному ("вміння навчати"), дослідницькому.

Вперше тренінг-курс, де навчався 31 викладач різних кафедр КНЕУ, апробовано у 2006-2007 навчальному році. Перед початком тренінгу колективом викладачів був проведений методичний семінар щодо підготовки тренінг-курсу, де обговорювалися зміст, форми та методи всіх тренінгових занять відповідно до програми. Особлива увага приділялася активізації навчання слухачів. На початку тренінгу проводилось анкетування щодо їх професійних інтересів, результати якого були враховані при проведенні тренінгових занять. Були апробовані такі форми проведення тренінгів як сюжетно-рольові ігри, інсценізації. На достатньо високому професійному рівні були здійснені презентації випускних робіт слухачів, що являли собою захист власних педагогічних проектів. Опитування слухачів та викладачів тренінгу щодо результатів тренінг-курсу свідчать про достатню високу задоволеність різними аспектами тренінгу.

Отже, застосування кредитно-модульної системи навчання у вищій школі вимагає сформованості у викладачів комплексу

психолого-педагогічних умінь, зокрема проєктувальних, гностичних, комунікативних, організаторських, контролю та корекції. Існує потреба у спеціальній підготовці викладачів до ефективної реалізації кредитно-модульної системи. Для такої підготовки оптимальною є тренінгова форма навчання, оскільки вона забезпечує інтенсивне засвоєння необхідних умінь у процесі активної творчої діяльності. У подальшому планується продовжити дослідження особливостей підготовки викладачів до застосування кредитно-модульної системи навчання.

Література

1. Басова Н.В. Педагогика и практическая психология. - Ростов н/Д: "Феникс", 2000. - 416 с.
2. Левитес Д.Г. Автодидактика. Теория и практика конструирования собственных технологий обучения. - М.: Издательство московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО "МОДЕК", 2003. - 320 с.
3. Якунин В.А. Педагогическая психология: Учебное пособие. - 2-е изд. - СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2000. - 639 с.

С.М.Щербина

ТЕСТ ЯК ОСНОВНА ФОРМА КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНІВ В РАМКАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

В статтє рассматриваются особенности использования тестового контроля как средства объективного оценивания знаний студентов.

The article deals with some peculiarities in using test-control as the means of mostly objective grading of students' knowledge.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, включаючи вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, наполегливо працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

“Головними цілями Болонського процесу є підвищення якості та конкурентоспроможності європейської вищої освіти, мобільності студентів, викладачів, науковців, адміністративного